

HISTÓRIA MESTA DOLNÝ KUBÍN

Obdobie praveku

Územie Dolného Kubína je nesporne významnou archeologickou lokalitou. Prvé doklady z obdobia praveku spomína už v roku 1859 Michal Kubínyi a po ňom aj ďalší vtedajší vzdelanci (Ctiboh Zoch, Leopold Bruck i Daniel Sontágh).

Systematický archeologický výskum sa začal na Orave vykonávať až v roku 1954.

Dolný Kubín ležal na križovatke ciest známych už v dávnoveku, preto sa dalo predpokladať, že toto výhodné prostredie bolo už v praveku využívané na rozsiahlejšie o - sídlenie. Cesty z Liptova cez Malatinú, Osádku alebo cez Komjatnú a Žaškov viedli územím Dolného Kubína a ďalej smerovali na Oravský Podzámok do Poľska.

V centrálnej časti mesta na Sládkovičovej ulici bolo odkryté pohrebisko, ktoré je v archeologickej literatúre označované ako Dolný Kubín I. Na území mesta sa našli aj ďalšie pohrebiská. Známe je pohrebisko na Medzihradskej ulici, podľa ktorého sa pomenovala dovtedy neznáma halš tatská kultúrna skupina ako *halštatská kultúra oravského typu*. Toto halštatské popolnicové pohrebisko je v archeologickej literatúre označované ako Dolný Kubín II. Nájdené bronzové predmety predstavujú predovšetkým zdobené ihlice.

Možno predpokladať, že v týchto miestach existovala silná osada, ktorá mala aj podľa množstva hrobov dlhšiu existenciu, cez celé halštatské obdobie do včasného laténu, teda od 9. do 4. storočia pred naším letopočtom. V archeologickej literatúre bola táto lokalita označená ako Dolný Kubín III.

Výšinným laténskym sídliskom boli aj Trniny nad Dolným Kubínom, kde sa našiel poklad zlatých a strieborných mincí.

Opevneným sídliskom už v dobe predveľkomoravskej boli spomínané Trniny nad Dolným Kubínom. Tu sa podarilo odkryť nález trojdielneho kovania, ktorý sa stal neklamným dôkazom obchodných stykov cez Krakov, alebo cez Považie.

Prvé doklady slovanského osídlenia územia Dolného Kubína boli nájdené pri individuálnej výstavbe. Štruktúra materiálu, vlnovková výzdoba, rad vpichov prisudzuje týmto črepom 9. storočie, teda veľkomoravské obdobie.

Možno predpokladať, že v čase Veľkomoravskej ríše mohlo byť sídlisko na Trninách obydľím kmeňového náčelníka alebo celej družiny. V tom čase existovalo hradisko aj v Istebnom (Hrádok) a bola osídlená aj Ostrá skala nad Vyšným Kubínom.

V 9. a 10. storočí sa život na Orave riadil tzv. slovanským právom, ktoré sa opieralo o systém rodových hrádkov, vytvárajúcich vojensko-ľudovú organizáciu.

Začiatky mestečka a jeho vývoj do roku 1918

Najstaršie písomné doklady o existencii obcí na Orave pochádzajú až z 13. storočia. Známe sú štyri osady s hradom.

Väčší kolonizačný ruch na Orave vládol v 14. storočí. Založené boli nové osady, ktorých kolonisti pochádzali nielen z Oravy, ale aj z Liptova a Turca.

V rokoch 1314-1325 vlastnil oravské panstvo zvolenský župan magister Donč. V týchto časoch sa postupne osídľovalo aj územie Kubínskeho potoka.

V roku 1314 vydal zvolenský župan magister Donč listinu (6. januára), v ktorej Fabiánovi, Markovi, Ipolitovi, synom Demetra, syna Pavla z Liptova udelil za preukázané služby – „*prázdný les na Orave*“, ktorý ležal nad ich zemou Kubín. V tejto súvislosti sa okrem iného spomína aj Choč a zem Kubín (Terra Kublen), teda samostatná osada v tom čase pravdepodobne ešte neexistovala.

V roku 1325 sa v listine, ktorou osadu Vyšný Kubín získali zemepáni z Liptovskej Revúcej, stretávame s názvom „*Superior Kolbyn*“ Vyšný Kolbyn, čo by mohlo viesť k domnienke, že sa už osada nachádzala aj v priestore dnešného Dolného Kubína.

Začiatkom 80-tych rokov 14. storočia vypukol vážny spor o medze medzi vyšnokubínskymi zemanmi a vtedajšími obyvateľmi Dolného Kubína. Z tohto sporu sa už dozvedáme konkrétnejšie údaje o Dolnom Kubíne. Osada patrila k Oravskému hradu a bola kultovým strediskom pre susedné lokality, ktoré boli založené v 14. storočí.

Veľmi nepokojným bolo pre Dolný Kubín 15. storočie. Dolný Kubín bol vtedy súčasťou majetkov Oravského hradu. V rokoch 1564-1578 tu evidovali 10-11 usadlostí. Sedliakov, ktorí tam žili, zahrnuli (v desaťročí 1546-1566) do 8-11 port. Kvôli lepšej predstave uvádzame, že v roku 1598 bolo v Dolnom Kubíne zapísaných pre kráľovskú daň 34 domov, a to aj s farou.

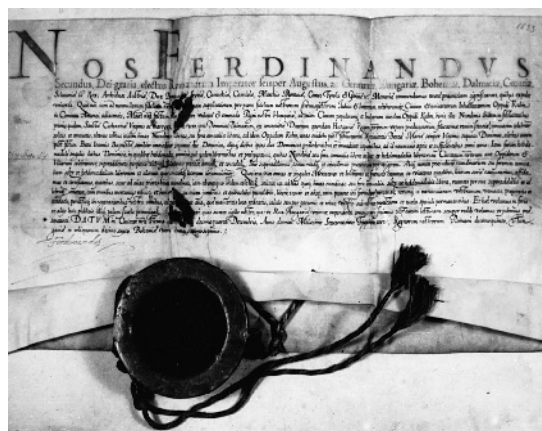
Obyvatelia sa zaoberali hlavne poľnohospodárstvom spojeným s chovom dobytky a poľovníctvom, no hľadali aj iné možnosti obživy. Zo začiatku 14. storočia máme doklady o existencii bane na kameň „*Banya lapidum molarium*“. Vhodná surovina na mletie kamene i iné výrobky z kameňa, potrebné v tých časoch, dávali predpoklady pre rozvoj kamenárstva na území Dolného Kubína aj v ďalších rokoch. Potvrďuje to listina Juraja Turzu z roku 1608, kde sa pri popise chotárnych hraníc píše o mieste vhodnom na lámanie kameňa.

17. storočie prinieslo obyvateľom Oravy mnoho strádania. Napriek všetkým zložitostiam tých čias sa Dolný Kubín za Turzovcov dostával do popredia. Niektoré župné zhromaždenia zvolával župan Juraj Turzo do oravských mestečiek (Veličná, Trstená, Dolný Kubín). Týmto sa aj Dolnému Kubínu dostávala veľká pocta a svojím významom postupne dobiehal dovedajšie sídlo stolice Veličnú.

Už v roku 1608 Juraj Thurzo listinou stanovil pomer obyvateľov Dolného Kubína ku hradu a určil aj peňažné a naturálne dávky, ktoré boli povinní odovzdávať. Každoročne mali odovzdávať žito, jačmeň a ovos po 16 luknách, 145 florénov, 1 vola, 25 kapúnov, 50 sliepok, 25 husí, 200 vajec, 16 jarabíc a 8 kuních koží. Podobne ako iné osady aj Kubínčania sa museli zúčastňovať na opravovaní hradu a iných robotách, ale aj nastúpiť so zbraňou, ak by to bolo potrebné. Oproti ostatným osadám mal však Dolný Kubín už iné postavenie v tom, že na jeho čele nestál dedičný šoltýs, ale každoročne volený richtár. V roku 1608 Juraj Turzo určil aj chotárne hranice Dolného Kubína.

Na konci prvej štvrtiny 17. storočia mal Kubín okolo 340 obyvateľov (67 rodín). Neexistovala ešte radnica, ani samostatná budova, v ktorej by richtár vykonával svoju funkciu. Na úroveň ostatných oravských mestečiek sa Dolný Kubín dostal privilegiom z roku 1632, ktorým Gašpar Ilesházi za ročný poplatok 40 zlatých oslobodil Kubínčanov od vykonávania robotných povinností, vyňal ich zo stavu poddanských dedín a povýšil na mešťanov.

Gašpar Ilesházi zároveň požiadal kráľovskú kanceláriu o rozšírenie dovedajších jarmočných výhod. Už dovedy mal Dolný Kubín miestnymi zvyklosťami nadobudnuté trhové a jarmočné výhody. Panovník Ferdinand II. tejto žiadosti vyhovel. 14. decembra 1633 vydal privilegium, ktorým Dolnému Kubínu a jeho obyvateľom povolil okrem dvoch jarmokov, ktoré sa zvykli odbavovať na sviatok sv. Kataríny

Privilegium Ferdinanda II.

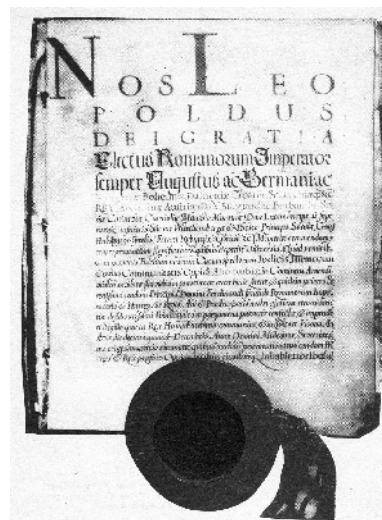
Panny a Mučeníčky, druhý na vlastnú Kvetnú nedeľu, ďalšie dva slobodné výročné jarmoky. Jeden v nasledujúcu nedeľu po sviatku narodenia Panny Márie, druhý v nasledujúcu nedeľu po sviatku Jána Krstiteľa a v iné dni nedeľné, predchádzajúce a bezprostredne nasledujúce po tomto sviatku a tiež týždenný trh v každú nedeľu v každom týždni.

V roku 1666 vykonal superintendent Joachim Kalinka vizitáciu dolnokubínskej cirkvi. V zápisnici sa spomínajú veľmi ťažké časy. Dozvedáme sa z nej, že v mestečku aj v tom čase žili libertíni – slobodníci. V zápisnici sa spomínajú Fízellovci a Streženickí. Patrili tu aj Vajzerovci, nazývaný tiež Zvonárovci. Dvaja poľskí autori (Wl. Semkowič a A. Komoniecky) uvádzajú, že v roku 1584 zvon do živieckej veže ulial Ján Vajzer z Kubína. Wl. Semkovič píše, že 25. mája 1584 ešte ulial zvon do starého Živca a v ten istý čas ešte ulial malý zvon do Sv. Kríža. V uvedenej zápisnici sa stretávame aj s názvom dvoršťa – sídlo dvorského (panský polouhradník). V mestskom protokole sa len zriedka stretávame s priezviskami obyvateľov.

Veľká katastrofa postihla Dolný Kubín v roku 1683, keď pomocná armáda (litovská) poľského kráľa Jána Sobieskeho aj tu zanechala spúšť, odniesla mnoho cenností a obyvateľom spôsobila veľké utrpenie.

Snahu o hospodárske povznesenie Dolného Kubína prejavil aj riaditeľ Oravského komposorátu Juraj Erdödy.

30. júna 1696 vydal pre Dolný Kubín privilégium, ktorým povolil vyberať riečny poplatok na kubínskom prievoze cez rieku Oravu, od plti plaviacich sa dolu riekou a od vozov prechádzajúcich spomenutým prievozom. V tom čase most ešte nebol.

Leopoldovo privilégium.

1712 panovníkom Karolom VI. Bez zmeny potvrdzovalo Dolnému Kubínu všetky predchádzajúce privilégia, povoľovalo aj vydržiavať ďalší jarmok v nedeľu

Leopold, cisár a kráľ – potvrdil predtým povolené výročné jarmoky a trhy, ako aj dôchodky z prievozu cez rieku Oravu.

K dovedajším výročným štyrom trhom Leopold I. povolil ešte jeden, piaty výročný trh na nedeľu nazývanú Deviatnik, ktorý sa mal vydržiavať každý rok.

Posledné privilégium pre

Kubín bolo vydané v roku

Privilégium Karola VI.

Sexagesimu. Zároveň potvrdzovalo oslobodenie dolnokubínskych obchodníkov od mýta na súši i na vode.

Udelené privilégia priniesli do Dolného Kubína niektoré novoty. V mestečku sa začala tvoriť mestská správa, ktorá mala zabezpečovať verejný poriadok, spravovať obecný majetok, zabezpečovať rozdeľovanie a vyberanie dávok, udržiavať cirkevné inštitúcie a bola na ňu prenesená aj časť právomoci zemepána (v súdnictve).

Na čele mestskej správy stál richtár, ktorý mal vo svojich rukách súdnu, správnu, policajnú, ale aj dozornú moc. Každoročne ho volili mešťania spomedzi troch alebo štyroch kandidátov, ktoré predložilo panstvo. Pochopiteľne, boli to kandidáti, ktorí vyhovovali hlavne jeho záujmom (aby sa riadne plnili daňové povinnosti). Väčšinou to bývali bohatší občania mestečka, dobrí hospodári, ktorí v prípade potreby boli schopní mestečku finančne vypomôcť. Na druhej strane voličmi mohli byť len užívatelia poľa a muži. Podľa záznamov z 18. storočia to bolo okolo 80 mešťanov. Voľby sa konávali najčastejšie v posledný septembrový alebo prvý októbrový týždeň.

Dolný Kubín v roku 1830.

muselo v meste uvažovať o novom riešení celého námestia. Súčasťou tohto riešenia mali byť aj priestory na trhy a jarmoky. V roku 1826 sa vedenie mestečka obrátilo na Oravskú stolicu so žiadosťou o komisionálne vymieranie námestia. Budúce stavby mali stáť symetricky a priamočiari. Práce na prestavbe námestia výrazne urýchlili požiare v roku 1834 (dva) a v roku 1835. Ich hlavnou príčinou bol predovšetkým horľavý materiál, z ktorého bola postavená väčšina domov, úzke dvory, ktoré umožňovali rýchle šírenie ohňa,

Napriek udeleným privilégiám Dolný Kubín sa ani v ďalších rokoch výraznejšie hospodársky nevzmáhal a zostával menším poľnohospodárskym mestečkom. Mešťanom však predsa len viac začalo záležať na výzore Dolného Kubína.

Svoj výzor začalo mestečko meniť v 18. storočí. V roku 1726 poskytol Oravský komposesorát pozemok pod stavbu stoličného domu. S prácami sa začalo až v roku 1757 a pokračovali dosť rýchlo, lebo už o dva roky sa mohlo v jednej časti bývať.

S výstavbou stoličného domu sa nevyhnutne

no znemožňovali jeho hasenie a najhlavnejšou príčinou bolo nedodržiavanie protipožiarnych opatrení. Námestie začalo postupne získavať mestský vzhľad.

Zachované mestské knihy Dolného Kubína nám poskytujú aj vzácne údaje o školách. Už od roku 1590 tu existovala stredná latinská škola. Trvala celých sto rokov a výrazne ovplyvnila vzdelávanie tunajších mladých ľudí.

V 40-tych rokoch 19. storočia sa aj na Orave aktivizovalo národné hnutie. K aktívnym dejateľom patrili Ctihod Zoch, ktorý sa pričínal o založenie spolku Tatrín na Orave v roku 1846. Zochovými spolupracovníkmi boli Samuel Novák, Ondrej Brózik, Juraj Matúška, Daniel Janovic, Leopold Bruck a Jozef Kohút.

Janko Matúška.

1844.
Prvá pieseň Slováci, Turanci
Lavocári
Nad Tatrou blýska hromi divo byje
Zaslavne jich bratw
Wet' ja omi Slovaci
Slovaci originál.
To Slovensko naše pojat Turci i je
Ale blýsky hromu
Zburugu ho k tomu
Abby ja jebralo.
To Slovensko naše pojat mironce
Wrahovja Zburungu
Slovakou spogugu
Wnieste ralyere.

Text hymny z roku 1844.

Nerozlučne sa s týmto obdobím spája aj meno Janka Matúška, ktorý v rokoch 1839-1844 študoval na ev. lýceu v Bratislave. Na protest proti zosadeniu Ľudovíta Štúra z katedry tam v marci roku 1844 napísal texty piesní *Lúčenie* a *Nad Tatrou sa blýska*, ktorá sa neskôr stala štátnou hymnou. V Dolnom Kubíne bol spoluorganizátorom Slovenského povstania na Orave (1848-1849).

Určitá odlúčenosť Oravy od ostatných častí krajiny spôsobená jej polohou a prírodnými danosťami nesporne mali vplyv na jej hospodársky rozvoj, ale aj politický život. V polovici 19. storočia akoby v tom nastali zmeny. Spôsobili to predovšetkým práve viaceré významné osobnosti, ktoré svojou aktívnou činnosťou vtiahli Oravu a hlavne Dolný Kubín do revolučných diania.

Významným prejavom tejto aktivizácie bola petícia známa ako Gäcelské žiadosti oravské. Tento významný dokument slovenskej národnej histórie vznikol 24. apríla 1848 v malej oravskej osade Gäcel na schôdzke oravských národovcov. Ctiboh Zoch, Samuel Novák, Gašpar Meško a ďalší sa tu zišli preto „*aby svetu vyjadrili to, čo im dávno ležalo na srdci.*“ V Slovenských národných novinách bola petícia celá odpublikovaná. Písalo sa tam aj o ďalších udalostiach, ktoré tieto aktivity sprevádzali.

Priemyselná výroba sa v druhej polovici 19. storočia v Dolnom Kubíne slabo rozvíjala. V meste boli pálenice a pivovar, ktoré vlastnil Jakub Kufler. Pálenicu vlastnil aj Jozef Čilagy. V roku 1877 sa spomína aj liehovárnik Izidor Duschnitz.

Dolný Kubín žel. stanica, 1902.

Podnikavý Ján Gustáv Macko, kováč vo Veľkom Bystrici, sa vo svojej kováčskej dielni špecializoval na vylepšovanie a prispôbovanie poľnohospodárskeho náradia oravským podmienkam, predovšetkým značným terénnym svahom, na ktorých sa hospodáril. Spolu so svojím otcom, pri ktorom sa priučil kováčskemu remeslu, v roku 1906 pristavil a dobudoval nové dielne tak, že z malej kováčskej dielne sa postupne vyvinula manufaktúrna výroba.

V druhej polovici 19. storočia sa pripravovala a koncom storočia aj realizovala výstavba železničnej trate hore Oravou. Bola to náročná stavba v zložitom prírodnom prostredí. Železnica prechádzala aj územím Dolného Kubína.

Prvá svetová vojna priniesla obyvateľom mestečka veľké strádanie. Muži do určitého veku museli narukovať. Veľa z nich sa už domov nevrátilo.

Na večnú pamiatku svojim synom, ktorí zahynuli v prvej svetovej vojne venovala

Dolný Kubín, časť námestia v roku 1893.

Ev. a. v. cirkev v Dolnom Kubíne tabuľa. Je umiestnená pri vstupe do kostola. Druhá tabuľa je umiestnená na budove Mestského úradu v Dolnom Kubíne.

Päť dolnokubínskych obyvateľov sa zapojilo do bojov v československých légiách.

Dolný Kubín v rokoch 1918-1945

Ľud Oravy, ubiedený a vyčerpaný dlhotrvajúcou vojnou, prijal vznik nového štátu - I. ČSR s veľkými nádejami. Slávnostná nálada zavládla aj v Dolnom Kubíne, v politickom a kultúrnom centre Oravy. Vo vzniku republiky videli ľudia splnenie svojich túžob – príchod slobody a vyriešenie mnohých sociálnych problémov.

Dolný Kubín, časť námestia.

obvodný notársky úrad, okresný súd, verejné notárstvo, daňový úrad a niektoré ďalšie úrady. V rokoch 1934-1940 to bola verejná sprostredkovateľňa práce, v rokoch 1940-1945 úrad práce, dôchodkový kontrolný úrad, školský inšpektorát, ale aj inštitúcie ako Okresný sekretariát Slovenského živnostenského zväzu, Oblastná úradovňa Roľníckej komory (v rokoch 1943-1947) a tiež politické organizácie a spolky.

Po hospodárskej stránke Orava aj po roku 1918 zostala jedným z najchudobnejších krajov. Surovinové zdroje a dostatok pracovných síl vytvárali síce možnosti pre rozvoj viacerých odvetví priemyslu, no podobne ako v druhej polovici 19. storočia zostávalo viac-menej len pri snahách. Záujemcov o podnikanie v tomto kraji odrádzala hlavne blízkosť hraníc.

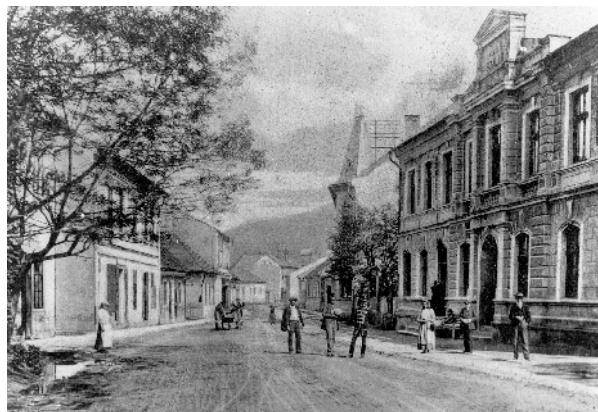
Nerozvíjaním priemyslu aj naďalej zostávala najrozšírenejšia maloživnostenská a domáca výroba. V 20-tych rokoch bol zaznamenaný hlavne nárast obchodníckych a výčapníckych živností. V roku 1925 bolo v Dolnom Kubíne 14 obchodov, a to takmer všetky so zmiešaným tovarom a 11 remeselníckych dielní – 2 zámočnicke, košíkárka, 2 obuvnícke, 2 čalunické, maliarska, plechárska, 2 pekárske. Zariadenie remeselníckych dielní bolo dosť skromné.

Od vojnových rokov (1916) sa v Dolnom Kubíne nekonali trhy. Rozšíril sa podomový obchod. Od roku 1925 sa však začali konať trhy aj jarmoky päťkrát do roka a 7. mája 1927 obecné zastupiteľstvo schválilo trhový poriadok mesta a s ním súvisiace vyberanie poplatkov,

ktoré tvorili časť príjmov mesta. 30. 6. 1929 boli schválené aj osobitné pravidlá poriadku pre dobytčie trhy.

Železničnú stanicu v Dolnom Kubíne tvorilo na prelome 19. a 20. storočia niekoľko budov. Svedčí o tom zachovaná fotografia z roku 1900. Hlavná murovaná budova sa nachádzala na mieste súčasnej staničnej budovy. Areál stanice bol odovzdaný do riadneho používania v roku 1902. Až do roku 1924 sa tu svietilo petrolejovými lampami. 23. decembra uvedeného roka bol zavedený elektrický prúd, ktorý zo svojej hydrocentrály dodávala firma Oravský priemysel.

V roku 1930 mesto vybuďovalo tržnicu na predaj dobytky. Umiestnená bola za mestom. Vyžadovala si pravidelnú údržbu, ktorú vykonávali vojaci blízkych kasární za určitý poplatok z príjmov získaných v súvislosti s trhmi.

20-te roky, Dolná ulica.

Známe boli aj jarmoky na potraviny, remeselnícke výrobky a suroviny, ktoré sa konávali od roku 1932 na námestí desaťkrát do roka. V meste sa každý utorok konávali aj týždenné trhy na potraviny. Po roku 1918 bola v meste značná nezamestnanosť. Pretrvala aj v období Slovenskej republiky 1939-1945. V prvých rokoch sa riešila nábormi na práce v zahraničí, hlavne v Nemecku (ročne sa podarilo najatť 300-400 robotníkov). Ešte aj v roku 1943 odišlo na práce do Nemecka 58 osôb, z toho 48 žien. Najväčší počet nezamestnaných Úrad práce v Dolnom Kubíne hlásil v zimných mesiacoch.

Život v meste výrazne ovplyvnila vojenská posádka. Začiatkom 20-tych rokov 20. storočia bola známa úzka spolupráca vojakov s vtedajšími nadšencami turistiky, organizovanými v odbore Klubu československých turistov v Dolnom Kubíne. V roku 1923 sa klub pripravoval na vybudovanie turistickej útulne na Choči. Vojaci navrhli, aby útulňa niesla Hviezdoslavovo meno.

Dolný Kubín, námestie, vpravo P.O. Hviezdoslav.

Kladný postoj zaujali vojaci aj pri výstavbe turistickej útulne na poľane Zverovka. Okrem iných tu vojaci vykonali všetky remeselné práce. Stavbu sa podarilo dokončiť za šesť týždňov do polovice augusta 1928. Vojaci boli začiatkom 20-tych rokov 20. storočia aj iniciátormi pre začatie preskúvania Brestovskej jaskyne (tamojší ľudia o nej vedeli už dávnejšie, no žiaden výskum sa dovedy nekonal).

Počas I. ČSR bola známa aj činnosť Osvetových odborov 2. a 3. horského práporu umiestnených v Dolnom Kubíne. Len v roku 1924 vojaci našťudovali dve divadelné hry a predstavili sa s nimi dolnokubínskemu obecnstvu. V roku 1925 sa zásluhou vojakov v Dolnom Kubíne uviedli aj operety, čo v tých časoch bolo veľmi náročné. Účinkoval tu aj vojenský orchester.

Župný dom okolo roku 1918.

zoskupili okolo Petra a Vladimíra Halašu.

Od roku 1943 došlo k postupnému zjednocovaniu dovedy roztrieštených politických skupín do celonárodného frontu. Úspechy Červenej armády na frontoch prispeli k tomu, že stále viac ľudí sa zapájalo do ilegálnej práce.

V roku 1944, v časoch príprav povstania, sa aktívna práca vykonávala aj medzi vojakmi dolnokubínskej posádky. 29. augusta 1944 sa v Dolnom Kubíne vytvoril Revolučný národný výbor, ktorý prevzal politickú moc v meste. Jeho členmi sa stali obyvatelia Dolného Kubína i okolitých obcí. V ten istý deň jeho predseda Pavol Lettrich miestnym rozhlasom vyhlásil vstup Oravy do Povstania. Najvýznamnejším rozhodnutím Revolučného národného výboru bolo vyhlásenie mobilizácie.

V Chočskom pohorí už od jesene sa zdržiavali partizánske oddiely Lvovci a Signál a s nimi aj viacerí ilegálni pracovníci. Od polovice septembra tu mal letný tábor aj partizánsky oddiel nadporučíka Emila Kováčika, ktorého úlohou bolo narušovanie premávky na ceste medzi Dolným Kubínom a Ružomberkom.

Proti partizánom podnikli Nemci viaceré trestné výpravy. Na pokoji nenechali ani obyvateľov Dolného Kubína. V decembri 1944 a v januári a v marci 1945 došlo k ich hromadnému zatýkaniu. Odvliekli ich do Ružomberka a odtiaľ niektorých do Nemecka.

29. januára vstúpili jednotky 18. sovietskej armády na územie Oravy. V horskom a zalesnenom teréne sa viedli ťažké boje. K najrozsiahlejším bojovým operáciám na Orave došlo od 7. marca, keď v rámci Ostravskej operácie začalo postupné oslobodzovanie Oravy.

V noci zo 4. na 5. apríla vtiahli vojaci 17. gardového streleckého zboru do Dolného Kubína. Dostalo sa im srdečného privítania. Prvým veliteľom mesta sa stal podplukovník N. S. Demin.

Za oslobodenie Oravy bolo obetovaných veľa životov predovšetkým z radov sovietskych vojakov. Smutný pohľad poskytovali aj oravské obce. Z 35 obcí bývalého Dolnokubínskeho okresu bolo v 13 obciach úplne zničených 88 domov, 14 značne poškodených a 105 čiastočne poškodených. Veľmi vážne bola poškodená železničná a cestná sieť. Zničené boli obidva mosty do Dolného Kubína od Bysterca.

Mesto po roku 1945

Po šiestich rokoch naplnených vojnovými udalosťami stál v roku 1945 aj oslobodený Dolný Kubín na prahu nového mierového života. Obyvateľov mesta čakali nesmierne ťažké úlohy. Neboli to len rekonštrukčné práce, ale muselo sa prikrčiť k realizovaniu d'alekosiahlych premien, pre ktoré sa utvárali priaznivé podmienky. Správu mesta a okresu preberal národný výbor, ktorý mal už za sebou aktívnu činnosť zo Slovenského národného povstania.

Stavba železničného mosta.

Veľmi dôležitou úlohou v povojnovom období bolo uskutočňovanie Košického vládneho programu na poli hospodárskom. V duchu tohto programu bolo potrebné začať

s odstraňovaním následkov vojny. Veľmi náročná bola hlavne rekonštrukcia železničného mosta spájajúceho Dolný Kubín s Veľkým Bystercom. Už 6. augusta 1945 o 10.23 prešiel prvý vlak tunelom v Kral'ovanoch a trať zrekonštruovali až po Veľký Bysterec.

Ustupujúci fašisti vyradili z prevádzky aj cestnú sieť zničením alebo poškodením mostov. Hneď po oslobodení sa rozbehli práce aj na týchto komunikáciách, pre mnoho obcí životne dôležitých. Robili sa rekonštrukcie mostov Dolný Kubín – Veľký Bysterec, Dolný Kubín – Malý Bysterec, Dolný Kubín – Vyšný Kubín a v Kňažej.

Osobitná pozornosť sa v dvojročnom programe venovala industrializácii, ktorou sa mala riešiť zamestnanosť obyvateľov a odľahčiť preľudnenosť pôdy. Možnosťami priemyselnosti Oravy sa národné výbory zaoberali od roku 1945. Už v prvom návrhu sa priemyselnosť chápala ako jediná možnosť zvýšenia životnej úrovne oravských ľudí.

Už vo februári 1947 sa začalo s vyvlastňovaním pôdy a v máji vydalo Povereníctvo obchodu a priemyslu zriaďovací dekrét na tkáčovňu. V septembri toho istého roka sa začalo s výstavbou závodu Elektropraga na vybratom pozemku priamo v meste. 16. októbra 1947 sa začalo s kopianím základov pre podnik Elektropraga. 20. apríla 1948 sa začalo pracovať aj na výstavbe bytoviek pre budúcich zamestnancov podniku Elektropraga.

Významným dňom pre mestečko Dolný Kubín bol 22. máj. Bola to nedeľa. V tento deň bol slávnostne daný do prevádzky podnik Elektropraga ako prvý podnik na Slovensku vybudovaný v rámci dvojročného programu.

Rozsiahla výstavba prebiehala v Mokradi, kde v dvojročnom programe sa začalo s výstavbou textilného závodu. 22. júna 1952 bola schválená projektová úloha a spracovaný bol projekt na výstavbu výrobné ložísk Kovohuty Mokrad'.

Osobitná pozornosť sa už pri vzniku podniku venovala bytovej výstavbe. Okrem dokončenia 24. bytových jednotiek tzv. pohotovostných bytov, bola vybudovaná kolónia izolovaných domkov.

V roku 1950 začali aj výstavbu sídliska v Kňažej pre 3000 obyvateľov. Rozsiahla výstavba bytov sa sústredila hlavne priamo do Dolného Kubína.

V roku 1950 sa rozhodlo o vybudovaní závodu na výrobu ferozliatin v Istebnom, ktorý tiež prispel značnou mierou k hospodárskemu rozvoju Oravy.

Industrializácia vyvolala v hospodárstve Oravy veľké premeny. V rozhodujúcej miere ovplyvnila rast zamestnanosti, čo následne pôsobilo na rast životnej úrovne.

Významné obdobie pre mesto Dolný Kubín nastalo po roku 1960. Vyplývalo to z novej územnej organizácie. V januári 1960 schválili ústredné orgány zmenenú organizáciu štátneho politického riadenia. V súlade s prijatými uzneseniami prijalo Národné zhromaždenie

zákon č. 65/1960 Zb. o národných výboroch. Na území ČSR sa vytvorilo 10 krajov a 118 okresov. Na Orave z okresov Námestovo, Trstená a Dolný Kubín sa vytvoril jeden okres so sídlom v Dolnom Kubíne. Väčšie požiadavky boli v tomto čase kladené aj na činnosť Mestského národného výboru v Dolnom Kubíne

Po mnohých rokoch sa v roku 1960 stal Dolný Kubín opäť oficiálnym centrom celej Oravy. Táto skutočnosť sa v meste odzrkadlila vo všetkých smeroch. Predovšetkým Dolný Kubín zaznamenal nárast počtu obyvateľov. Koncentrácia obyvateľstva do Dolného Kubína sa uskutočňovala v súlade s vtedajšou tendenciou sústreďovania ľudí a výrobných síl do centier, kde sa mali vytvárať potrebné podmienky pre bývanie a tiež predpoklady pre ďalší všestranný rozvoj mesta. Od roku 1961 do roku 1970 stúpol počet obyvateľov z 3899 na 7680. Tento nárast obyvateľstva mesta prinášal však so sebou celý rad problémov.

Počet obyvateľov mesta každoročne narastal. V roku 1961 mal Dolný Kubín 3832 obyvateľov, v roku 1963 4 649 obyvateľov, v roku 1965 6 000 obyvateľov.

S výstavbou bytov sa neustále riešili aj otázky rozširovania obchodnej siete a služieb pre obyvateľstvo. Okrem výstavby nových budov pre spomínané účely vykupovali sa aj staršie objekty a tieto sa vhodne upravili na predajne a prevádzky. K podstatným zmenám došlo v reštauračných a ubytovacích službách. V roku 1961 bol v meste len jeden hotel – Kultúra. V jeho priestoroch sa nachádzala aj turistická ubytovňa. Veľmi aktuálnou sa stala výstavba nového hotela.

V roku 1967 sa začalo s výstavbou Domu smútku. Zároveň sa začalo aj s výstavbou prístupovej cesty na cintorín. V tom čase sa budovala cesta v Medzihradskej ulici a tiež trasa vodovodu Jasenová – Dolný Kubín.

V roku 1968 sa začalo s výstavbou krytej plavárne. V roku 1970 bola dokončená výstavba hotela Severan.

Priemyselné plochy boli určené v severnej časti mesta a dali tak základ pre postupné spriemyselňovanie celého priestoru medzi Dolným Kubínom a Oravským Podzámkom. V rokoch 1964-1970 bolo na území mesta odovzdaných 1072 bytov.

V osemdesiatych rokoch bolo mesto veľkým staveniskom. Pozemné stavby realizovali bytovú výstavbu na Matúškovej ulici a na sídlisku Brezovec. V roku 1980 bolo ukončených 40 bytoviek (222 bytov a začatá bola výstavba 33 bytoviek, bytov bolo neustále nedostatok). Zaostávala výstavba obchodov, škôl, ciest. Dokončená bola výstavba pobočky štátnej banky, krytá plaváreň, končila sa výstavba 22-triednej základnej školy na Brezovci aj výstavba cestného obchvatu mesta. Realizované boli viaceré ďalšie stavby.

Veľkou udalosťou v meste v roku 1982 bol I. oravský jarmok. Konal sa v dňoch 18. a 19. septembra. Pri príležitosti 350. výročia udelenia mestského privilégia sa rokom 1982 oživilo tradície z minulosti veľmi známych kubínskych jarmokov.

V druhej polovici 80-tych rokov pribudli ďalšie obchody. V meste mali predajne obchodné organizácie: Jednota SD Trstená, Zdroj, Reštaurácie, Domáce potreby, Drobný tovar, Drogerie, Klenoty, Mototechna, Nábytok, Obuv, Otex – odevy, Otex – textil, Opus, Zelenina, Kniha, Poľnohospodárske potreby. Výstavbou nových obchodov v roku 1988 sa predajná plocha zvýšila o 385 m².

K 1. januáru 1987 mal Dolný Kubín 17656 obyvateľov, 12 mestských častí a 82 ulíc. V uvedenom roku bola dokončená budova novej železničnej stanice na Bysterci, telocvičňa v Kňažej. Pokračovala výstavba budovy mestského národného výboru, ľadovej plochy na Bysterci. Budovali sa inžinierske siete a iné stavby potrebné pre život v meste.

V roku 1991 sa uskutočnilo sčítanie ľudu, domov a bytov. Podľa neho mal Dolný Kubín 19 061 obyvateľov, z toho bolo 9677 žien. V meste teda žilo 16 % obyvateľov okresu. Domov bolo v Dolnom Kubíne 1531, z toho trvale obývaných 1409, rodinných 1014 a neobývaných 122. Bytov bolo napočítaných 5871. V rokoch 1981-1991 bolo v meste postavených 1447 nových bytov.

V roku 1997 v meste pribudla nová ulica na Banisku – Slniečna ulica a pribudlo aj nové námestie okolo kostola Povýšenia kríža. Nesie meno Jána Vojtaššáka. Budovali sa vodovodné potrubia, rozširovalo sa plynové potrubie, komunikácie. V roku 1997 bol štítovými stenami uzatvorený štadión, dobudovávala sa telocvičňa strednej zdravotníckej školy a pracovalo sa na budove telocvične obchodnej akadémie.

Na Brezovci sa stavala 60-bytová jednotka, ktorá bola odovzdaná do užívania v roku 1998. Pokračovala aj výstavba ďalších dvoch bytoviek. Napriek tomu počet novopostavených bytov nestačil kryť požiadavky občanov.

Spracovávané boli aj projekty pre individuálnu bytovú výstavbu a rozpracovával sa projekt územného plánu pre rekreácie a cestovný ruch na Kubínskej holi. Od roku 1996 sa pracovalo na úplnom dobudovaní zimného štadióna. Nespočet ďalších akcií mal prispieť k riešeniu viacerých problémov trápiacich obyvateľov mesta.

Kubínska hoľa.

V roku 1999 boli dokončené práce na rímskokatolíckej fare. Zrekonštruovanú budovu posvätil v prvú adventnú nedeľu spišský diecézny biskup Msgr. Thdr. František Tondra.

Stavebný ruch vládol aj v areáli nemocnice. Rekonštruované boli strechy, budovali sa požiarne schodišťa a pracovalo sa na prístavbe trojpodlažnej budovy k lôžkovému pavilónu.

Koncom roka 1998 žilo v meste 19 749 obyvateľov. V roku 1998 sa narodilo o 42 detí menej ako v predchádzajúcom roku.

V roku 2000 bolo ukončené Námestie Jána Vojaššáka, prestrešený bol zimný štadión, ukončené boli práce na 16-triednej základnej škole Brezovec – Hattalova. Agrostav Námestovo ukončil práce na výstavbe telocvične Obchodnej akadémie v Dolnom Kubíne. Pracovalo sa na rozvodoch plynu, vody i kanalizácie a na mnohých iných akciách.

25. a 26. mája 2001 sa uskutočnilo v Dolnom Kubíne sčítanie ľudu, domov a bytov. Podľa tohto sčítania žilo v Dolnom Kubíne 19948 obyvateľov, z toho 9697 mužov a 10251 žien. Ekonomicky aktívnych bolo 10207 obyvateľov, z toho 5132 mužov a 5075 žien.

Zmeny po roku 1945 sa výrazne dotkli školstva. V Dolnom Kubíne bola zriadená aj ľudová hospodárska škola a detské jasle.

V roku 1950 bola daná do užívania nová budova gymnázia. V starej budove gymnázia zostala stredná škola, ktorá bola vtedy rozdelená na chlapčenskú a dievčenskú.

Od konca roka 1960 bola školská dochádzka povinná pre všetku mládež od 6 do 15 rokov, teda bola deväťročnou a školy dostali názov základné deväťročné. Výrazné zvýšenie tried Základnej deväťročnej školy v Dolnom Kubíne spôsobilo odčlenenie prvých ročníkov Jedenásťročnej strednej školy, ktorá sa zmenila na Strednú všeobecnovzdelávaciu školu (trojtriednu). Priestorové problémy Základnej deväťročnej školy v Dolnom Kubíne boli čiastočne riešené výstavbou novej budovy školy v Kňažej a neskôr zriadením novej Základnej deväťročnej školy na Bysterci, v ďalších rokoch aj na Brezovci a vznikla aj Základná škola, Ul. Martina Hattalu. V roku 1992 k nim pribudla Základná škola Nemocničná II.

V roku 1968 na základe iniciatívy Okresného národného výboru v Dolnom Kubíne bola založená stredná ekonomická škola. V meste vznikli aj ďalšie odborné školy, ktoré prešli po roku 1989 zmenami. V meste vznikli dve ľudové školy umenia.

S porevolučným obdobím je spojený vznik Cirkevnej základnej školy Andreja Radlinského.

Výstavba nových priemyselných závodov, zmeny v poľnohospodárstve, ale aj v ostatných odvetviach po roku 1945 si vyžadovali rozširovanie zdravotníckych služieb. Na program dňa sa stále častejšie dostávala potreba výstavby novej nemocnice v samotnom Dolnom Kubíne.

Nemocnica.

21. mája 1965 sa po dlhších prípravách uskutočnilo odovzdanie staveniska pod stavbu tohto prepotrebného zariadenia. So samotnou výstavbou nemocnice 1. typu sa začalo v auguste 1966. Podľa plánov mali byť vybudované štyri lôžkové oddelenia: interné, chirurgické, detské a gynekologicko-pôrodnické oddelenie.

Už počas výstavby sa ukazovala potreba zriadenia nemocnice 2. typu pre celú Oravu. Hoci v tom čase nedošlo k rozšíreniu pôvodných stavebných plánov, už sa počítalo s rozšírením počtu lôžkových oddelení. Pre ich umiestnenie sa mali prerozdeliť novobudované priestory a využiť sa mali staršie zdravotnícke zariadenia v Dolnom Kubíne. K zmene nemocnice 1. typu na nemocnicu 2. typu došlo v roku 1974.

V roku 1995 mestský úrad prevádzkoval stravovňu pre dôchodcov a Klub dôchodcov. V priebehu roka tu bolo vydaných 17 977 obedov (okolo 80 stravníkov denne). V meste boli aj ďalšie sociálne zariadenia: Dom dôchodcov, Dom opatrovateľskej služby, Domov – penzión pre dôchodcov a Stredisko sociálnych služieb. Všetky zariadenia mali kapacitu 176 miest.

V roku 1997 si Mestská organizácia Jednoty dôchodcov v Dolnom Kubíne pripomenula piate výročie svojho založenia. V roku 1999 pri príležitosti Medzinárodného roka starších jednota zorganizovala slávnostnú okresnú konferenciu pod názvom K spoločnosti pre všetkých bez rozdielu veku.

Opatrovateľskú službu zabezpečovala aj katolícka charita. V roku 1999 to bolo pre 42 klientov. Pri Katolíckej charite bola zriadená aj Agentúra ošetrovateľskej služby. Evanjelická zborová diakónia sa starala o 10 ľudí.

V rámci aktivít Medzinárodného roka starších sa v roku 1999 v meste uskutočnil Pochod zdravia.

V roku 1995 bolo v Dolnom Kubíne otvorené Centrum podpory zdravia. Jeho zriaďovateľom bol Mestský úrad a Štátny zdravotný ústav. V rámci svojich možností mesto Dolný Kubín poskytovalo finančnú, ale aj materiálnu pomoc nemocnici. Už od roku 1991 sa mesto hlásilo do iniciatívy Svetovej zdravotníckej organizácie Zdravie pre všetkých do roku 2000.

Múzeum P. O. Hviezdoslava.

Po roku 1945 neobišli veľké zmeny ani oblasť kultúry. V Dolnom Kubíne vyvíjali nemalé aktivity, aby sa veľkému básnikovi P. O. Hviezdoslavovi dostalo takej pocty, akú si zaslúži a popri tom sa dostával aj Dolný Kubín do väčšieho povedomia širšej slovenskej verejnosti. V roku 1954 sa začalo veľmi urýchlene pracovať na úpravách budovy Čaplovičovej knižnice pre zriadenie Hviezdoslavovho múzea. 13. novembra 1954 po niekoľkotýždňových prácach sa v rekordnom čase otvorilo Hviezdoslavovo múzeum.

V Dolnom Kubíne sa konávali súťaže v prednese poézie, ale len dolnokubínskych škôl. To však bol už len krôčik k vyhláseniu 1. celoslovenskej súťaže žiakov jedenásťročných stredných a pedagogických škôl v recitácii a umeleckom čítaní v roku 1954. Toto bol prvý ročník Hviezdoslavovho Kubína.

Rekonštrukciou bývalej synagógy pribudli v Dolnom Kubíne priestory pre organizovanie kultúrno-výchovnej činnosti, a to nielen získaním nových priestorov pre širokohlé kino, ale aj uvoľnením priestorov v Mestskom dome osvetly.

Hviezdoslav, hrob.

Okresná ľudová knižnica bola do roku 1954 umiestnená v budove Čaplovičovej knižnice. Dôstojné umiestnenie našla v upravených priestoroch Osvetového domu kníh. V októbri roku 1986 nadviazala spoluprácu s Verejnou knižnicou mesta Limanová. V roku 1996 bola premenovaná na Oravskú knižnicu v Dolnom Kubíne. V 90-tych rokoch sa zaradila medzi prvé knižnice na Slovensku, ktoré začali vypožičiavať knihy prostredníctvom čiarového kódu.

Významným dátumom pre kultúru v meste Dolný Kubín bol 4. apríl 1986, keď bola daná do užívania nová budova Mestského kultúrneho strediska na Námestí slobody. Vytvorili sa lepšie podmienky pre existujúce súbory, hlavne pre rozšírenie iných aktivít. V roku 1986 bolo odohratých 32 divadelných predstavení, konalo sa 18 koncertov vážnej hudby. V nových priestoroch bolo možné rozvinúť aj výstavnú činnosť.

Oravská galéria právne vznikla 3. 11. 1965 bez základného zbierkového fondu a bez priestorov. Prípravy na jej založenie začali už 3. septembra 1965. Štrnásteho februára 1966 galéria získala päť miestností v renesančnej budove číslo 46 v Oravskom Podzámku, kde vytvorila pracovne a depozitár. Už od založenia bol jej profil vyhraný.

V roku 1987 vstúpila do prípravy generálnej rekonštrukcie Župného domu – vlastného administratívneho a výstavného centra. V roku 1994 bola rozsiahla generálna rekonštrukcia ukončená a galéria získala 1 800 m² expozičných a výstavných plôch.

V roku 1995 v Župnom dome sprístupnila Oravská galéria nové trvalé expozície z vlastných zbierok.

Veľký rozvoj nastal po roku 1945 v dolnokubínskom športe. Napriek zložitým povojnovým pomerom sa v Dolnom Kubíne našlo dosť nadšencov, ktorí venovali nemalé úsilie na rozvoj tejto oblasti. Vplyv na to mala určite aj miestna vojenská posádka, v ktorej

vykonávali vojenskú službu známejší športovci. Rozvoj športu podporovali aj novovznikajúce závody. Známa bola TJ Sokol Elektro-Praga. V roku 1949 tu bol založený cyklistický oddiel, ktorého členovia sa predstavovali pri slávnostných príležitostiach (prvý máj), ale aj pri pretekoch po celej ČSR.

Najviac záujemcov zaznamenal aj v povojnovom období futbal. Už krátko po vojne ŠK Dolný Kubín súťažil v I. A. triede Stredoslovenskej futbalovej župy v Žiline. Aktívnejšia práca v tomto športe začala po vzniku TJ Sokol Elektro-Praga v Dolnom Kubíne, keď sa väčšia a hlavne pravidelná pozornosť venovala mladým. Úspešné boli aj ďalšie roky.

Od začiatku 70-tych rokov 20. storočia sa v Dolnom Kubíne začala písať skvelá história atletiky. Veľkú zásluhu na tom mali učitelia Základnej školy Martina Kukučina v Dolnom Kubíne.

Osemdesiate roky boli úspešné pre lyžiarov. V Dolnom Kubíne vyrastali talenty, z ktorých sa stali štátne reprezentantky. Na Kuzminove sa dарило organizovať úspešné podujatia. V roku 1982 to bolo majstrovstvo ČSSR žiakov, v rokoch 1984, 1986 majstrovstvá SSR, v roku 1987 Majstrovstvá ČSSR športovo talentovanej mládeže v behu na lyžiach.

V dňoch 9. a 10. marca 1985 usporiadali TJ ZVL Dolný Kubín, Mestský národný výbor v Dolnom Kubíne, Vysoké učení technické v Brne, Gymnázium P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne a výbor Lyžiarskeho zväzu ČSTV v Dolnom Kubíne Memoriál obetí snehovej lavíny na Kubínskej holi, ktoré boli zároveň národnými kvalifikačnými pretekmi mužov a žien v zjazdových disciplínach.

Kubínska hoľa.

Pre rozvoj športov v Dolnom Kubíne v tomto čase slúžili: Športový štadión Dolný Kubín s bežeckou dráhou, športový areál SOU-S Kňažia, futbalové ihriská pri školách,

telocvične SOU-S Kňažia, ZŠ Nemocničná, ZŠ M. Kukučina, SOU-Bysterec, ZŠ J. Matúšku, Gymnázium, bežecké lyžiarske dráhy na Kuzminove a pod Kubínskou hoľou, umelá bežecká dráha, vleky 1 000 a 1 300 m Kuzminovo, zjazdovka a vlek Kubínska hoľa, vodný areál Gäcel, krytá plaváreň, tenisové dvorce a futbalové ihriská pri školách. Chýbali klziská, ktoré sa v zimných mesiacoch budovali pri základných školách. Nakoniec sa Dolný Kubín dočkal aj umelej ľadovej plochy.

Rozvoj tohto športu ovplyvnilo aj zriadenie Školského športového strediska pri Základnej škole Martina Kukučina v Dolnom Kubíne v roku 1984.

V roku 1986 v meste pôsobili: Telovýchovná jednota Dynamo ZZO (futbal, šachy, stolný tenis, karate), Telovýchovná jednota Slávia (lyžovanie, jachting, kanoistika, tenis), Telovýchovná jednota Z-VL (lyžovanie, volejbal, basketbal, cyklistika, plávanie), Telovýchovná jednota Orava (ľahká atletika, turistika, vzpieranie), Telovýchovná jednota Červená hviezda (volejbal), Telovýchovná jednota Poľnohospodár (futbal, turistika).

V roku 2005 sa medzi úspešné oddiely radili: basketbalový oddiel juniorov, basketbalový oddiel mladých mužov, vzpieračský oddiel mužov, atletický oddiel starších žiakov a stolnotenisový oddiel starších žiakov. Najúspešnejším kolektívom bol basketbalový oddiel kadetov, ktorý sa stal majstrom Slovenska.

V roku 2006 sa v Dolnom Kubíne konal 40. ročník zrazu turistov. Futbalisti získali nové ihrisko s umelou plochou, rekonštruoval sa zimný štadión.

Tradičným podujatím celoslovenského významu v Dolnom Kubíne bolo od roku 1995 udeľovanie Ceny Fair Play MUDr. Ivana Chodáka. Do roku 2005 bola táto cena udelená 121 laureátom.

V roku 1963 sa vytvoril samostatný okrsok Horskej služby Dolný Kubín. Jeho zriadenie si vynútil rozvoj cestovného ruchu a predovšetkým vytváranie nových lyžiarskych stredísk. Medzníkom v ďalšom rozvíjaní činnosti Horskej služby Dolný Kubín bol pád lavíny na Kubínskej holi v roku 1968, pri ktorom zahynulo 6 mladých ľudí. Táto udalosť podnietila rozšírenie pôsobenia Horskej služby na Kubínskej holi. Od začiatku 90-tych rokov bola vytvorená nová samostatná oblasť horskej služby – Oravská Magura, ktorá obsiahla všetky horstvá na Orave mimo Roháčov. V tom čase bol schválený aj jej názov – Horská služba Orava.

Zo zásadnejších zmien, ktoré priniesla revolúcia v roku 1989 treba spomenúť vytváranie výborov VPN a rušenie celozávodných organizácií KSS.

Po revolúcii založili súkromní podnikatelia Združenie oravských súkromných podnikateľov.

V roku 1990 sa začalo s malou privatizáciou. Veľké podniky zápasili o prežitie. Štátny podnik ZV-L Považská Bystrica sa rozpadol. V Dolnom Kubíne bol zriadený samostatný podnik ZVL. V decembri 1990 bolo spustené do prevádzky plnoautomatizované pracovisko rakúskej firmy MIBA na výrobu tenkostenných ložísk. V tom istom roku prebehla rekonštrukcia výroby pečiva v dolnokubínskej pekárni. Nová linka mala dvojnásobnú kapacitu.

Od 1. júla 1990 sa z dovtedajšieho štátneho podniku Závody silnoprúdovej elektrotechniky Praha vyčlenil SEZ Dolný Kubín. Okresný stavebný podnik v Dolnom Kubíne sa rozčlenil na tri prevádzky (v Trstenej, Námestove a v Dolnom Kubíne), nakoniec sa celkom rozpadol.

V roku 1992 bola najčastejšie prejednávanou problematikou likvidácia bývalých štátnych podnikov – Okresného podniku výroby a služieb, Reštaurácií, Okresného podniku bytového hospodárstva a Okresnej správy cestovného ruchu.

Okresný podnik výroby a služieb po odčlenení a privatizovaní jednotlivých prevádzok založil akciovú spoločnosť, ktorá sa stala mestským podnikom. Mestským podnikom bola aj akciová spoločnosť SAMOS.

Spoločným problémom priemyselných podnikov začiatkom 90-tych rokov 20. storočia bol pokles hospodárskej činnosti vyvolaný odbytovou krízou. Narastala nezamestnanosť.

V 90-tych rokoch sa menili v podnikoch vlastnícke vzťahy. Niektoré sa rozčleňovali. Vznikali nové firmy.

V roku 1996 sa podnik SEZ pretransformoval zo štátneho podniku na akciovú spoločnosť. V OFZ od mája 1999 vykonávala obchodnú činnosť spoločnosť OFZ-Trading, a. s. So svojimi dcérskymi spoločnosťami OFZ zamestnávali 1 670 zamestnancov.

V roku 1996 bolo mesto Dolný Kubín za svoj aktívny prístup pri podpore domácich podnikateľských subjektov vyhlásené za Mesto – podnikateľ.

Koncom 90-tych rokov v meste pôsobil celý rad úspešných firiem.

Veľké zmeny nastali v automobilovej doprave po roku 1989.

V roku 1990 došlo k viacerým zmenám aj v poľnohospodárstve. Nové vedenie si zvolili členovia JRD Mier. Rušením dotácií sa družstvá ocitali v zložitej situácii. Podporovaní boli drobní súkromní podnikatelia. Väčšina však bola za podnikanie, ale v rámci spoločného

poľnohospodárskeho podniku. Začiatkom 90-tych rokov prežívali všetky poľnohospodárske družstvá veľké hospodárske otrasy. Zrušenie štátnych dotácií, liberalizácia cien spôsobili pokles kúpnej sily obyvateľstva. Poľnohospodári predávali svoje výrobky so stratami.

V tomto období sa začali konštituovať spolky bývalých urbarialistov. Reprivatizácia lesov umožnila vznik spolku bývalých urbarialistov v častiach mesta: Malý Bysterec, Záskanie, Mokrad', Kňazka, Srňacie, ale aj v meste. Spolky si vypracovali svoje stanovy. Najvyšším orgánom spolku bola valná hromada, ktorú tvorili vlastníci podielov spoločného majetku bývalých urbarialistov (lesnej a poľnohospodárskej pôdy).

Od februára 1992 mal v Dolnom Kubíne sídlo Lesosprávny úrad, ktorý pomáhal spolkom bývalých urbarialistov v ich zložitých začiatkoch.

V auguste 1990 bola dokončená výstavba obchodného domu Jednota. Zároveň bol otvorený. Od roku 1990 prebiehali najdynamickejšie zmeny v obchode a službách. Začalo sa s privatizáciou obchodných jednotiek. Rok 1990 charakterizovalo aj zvyšovanie cien a vykúpanie tovarov. Turistický ruch slabol. Združenie oravských podnikateľov založilo na svojom stretnutí 1. apríla 1990 17 cechov. 21. januára 1991 začala pôsobiť v Dolnom Kubíne Okresná privatizačná komisia. V marci začali privatizácie obchodných jednotiek. V ďalších mesiacoch dražby pokračovali.

Informácie týkajúce sa cestovného ruchu získavali návštevníci Dolného Kubína v Turisticko-informačnej kancelárii. Toto zariadenie prešlo počas svojej existencie viacerými zmenami, ktoré nie vždy prispeli k zlepšeniu jej služieb. Vystriedalo sa tu veľa pracovníkov a jej umiestnenie nebolo vždy z hľadiska turistov najvhodnejšie. Aktívnejšia činnosť začala od februára 2004. Domácim i zahraničným turistom ponúkala nielen predaj suvenírov, propagačných materiálov, ale aj informačný servis z mesta a regiónu (o ubytovacích a reštauračných službách, kultúrnych a športových podujatiach v meste i okolí) a tiež predaj leteniek do celého sveta. Jej pracovníci sa aktívne zúčastňovali seminárov a hlavne veľtrhov cestovného ruchu.

Spolupráca mesta Dolný Kubín so zahraničnými mestami

V roku 1964 okresné orgány Dolnokubínskeho okresu schválili nadviazanie družobných vzťahov s okresom Pelhřimov. Odvtedy sa každoročne uskutočňovali návštevy, počas ktorých si vymieňali skúsenosti atď.

V roku 1970 boli schválené družobné vzťahy medzi okresom Dolný Kubín a Centrálnym rajónom okresného mesta Tuly v Sovietskom zväze.

Mesto v ďalších rokoch udržiavalo kontakty a spoluprácu s mestami: Eger (Maďarsko), Schladming (Rakúsko), Pelhřimov (Česko), Gapp (Francúzsko), Egebjerg (Dánsko), Limanová (Poľsko).

Významným kultúrnym podujatím roka 1993 boli Dni Dolného Kubína v Limanovej (28.-30. mája) a Dni Limanovej v Dolnom Kubíne (september 1993). Dolnokubínski archivári inštalovali v Limanovej výstavu Dolný Kubín v archívnych dokumentoch v zreštaurovanom Limanovskom kaštieli – múzeu. Zároveň sa v Limanovej predstavil detský folklórny súbor Trnka s pásmom Pod' ty, Mišo, medzi nás, rockové skupiny Tiene a Zlý sen a dychový súbor Istebňanka. Na Dňoch Limanovej v Dolnom Kubíne vystupovali poľské hudobné a tanečné súbory.

16. januára 2000 sa v družobnom poľskom meste Limanová uskutočnil slávnostný novoročný koncert, na ktorý boli pozvaní aj predstavitelia mesta Dolný Kubín na čele s primátorom. Na koncerte vystúpili aj žiaci zo ZUŠ P. M. Bohúňa a operná speváčka, dolnokubínska rodáčka, Gabriela Marettová – Uchálová. Počas stretnutia došlo k podpísaniu dohody o spolupráci medzi oboma mestami. Na slávnosti sa zúčastnili predstavitelia nemeckého mesta Wathlingen.

Počas Dní mesta aj v ďalších rokoch mali priestor na vystúpenie hudobné skupiny alebo sa mohli prezentovať ľudoví umelci zo zahraničia.

V súčasnej dobe mesto Dolný Kubín udržiava kontakty s partnerskými mestami: Braunau am Inn (Rakúsko), Eger (Maďarsko), Kamenec Podolský (Ukrajina), Limanowa (Poľsko), Pakrac (Chorvátsko), Pelhřimov (Česká republika), Svendborg (Dánsko), Truskavec (Ukrajina), Zawiercie (Poľsko).

Lipa sútokov sveta

Pred budovou Mestského úradu v Dolnom Kubíne stojí strom – Lipa malolistá. Nápis na kameni záujemcom oznamuje, že je to Lipa sútokov sveta.

Tento stromček bol zasadený 5. júna 2009, teda v Deň ekológie a životného prostredia ako symbol Slovanstva a národného cítenia Slovákov s tým, že bude polievaný vodou z morí, riek a potokov, ktorú prinesú dovolenkári z rôznych častí sveta a tiež zástupcovia partnerských i iných miest a obcí.

Zrodila sa tak tradícia, ktorou sa chce poukázať na spolupatričnosť mesta Dolný Kubín s okolitými krajinami Európskej únie i celého sveta. V prvý deň bola lipka poliata vodou z rieky Orava, z rieky Inn a z rieky Jordán v Izraeli.

Dolný Kubín po vstupe do Európskej únie

Od prvého mája roku 2004 je Slovensko členom Európskej únie. Táto skutočnosť sa kladne prejavila aj v meste Dolný Kubín. Zintenzívnili sa kontakty so zahraničnými partnermi i pre samotných občanov sa vytvorili väčšie možnosti na kontakty s inými krajinami.

Významnou mierou na to vplývali aj možnosti získať finančné prostriedky prostredníctvom projektov, v rámci spolupráce s partnermi v zahraničí a tiež na podporu súkromného podnikania.

Vedenie Dolného Kubína využilo tieto možnosti v plnej miere. Vymenená bola dlažba Hviezdoslavovho námestia s novým osvetlením a riešením oddychových zón.

Dolný Kubín, staré mesto.

Peniaze z európskych fondov sa využívali aj v iných oblastiach. Predovšetkým v školstve. Generálnou obnovou prešli budovy základných škôl. Nový výzor nadobudla Základná škola M. Kukučina, Základná škola Janka Matúšku i Základná škola Petra Škrabáka.

Z európskych fondov sa čerpali peniaze na akcie zamerané na priamu cezhraničnú spoluprácu s vybratými partnermi. Najčastejšie sa orientovali na poľskú stranu. Na intenzite naberala aj spolupráca s partnermi v Českej republike.

Veľmi intenzívnu spoluprácu po roku 2004 rozvíjali kultúrne zariadenia na pôde mesta Dolný Kubín. Hoci sú v riadení Žilinského samosprávneho kraja, výsledky tejto spolupráce so zahraničím využívali aj obyvatelia mesta, predovšetkým žiaci a študenti.

Overovaním vzájomných schopností, plodne spolupracovať sa stala pre Oravskú knižnicu realizácia projektu Spoločný slovensko-poľský knižničný rok, ktorý bol finančne podporený v rámci Programu iniciatívy spoločenstva INTERREG III A PL-SR 2004-2006 Fond mikroprojektov. V ďalších rokoch sa spolupráca plodne rozvíjala. Úspešnú spoluprácu rozvíjalo aj Oravské osvetové stredisko a Oravské múzeum.

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne je zapojená do projektu: Informácie bez hraníc. Budovanie informačnej spoločnosti prostredníctvom prepojenia knižnično-informačných systémov, spolufinancovaný Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a štátnym rozpočtom v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika 2007-2013, prostredníctvom Prioritnej osi 2.

Naposledy bol mestu Dolný Kubín schválený projekt Gmina Lipnica Wielka a Dolný Kubín spája cyklotrasa. V tomto čase boli predložené projekty schválené aj Oravskej knižnici Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne pod názvom Vzájomné kultúrne inšpirácie tradičné i inovatívne. Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne sa presadilo projektom Oživené melódie slovensko-poľského pohraničia – cyklus a Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava uspelo s projektom Gorali včera a dnes.

Fotografie:

Archív autora.

Literatúra:

- HUBA, Peter a kol. Dolný Kubín. Vydavateľstvo Petra Hubu v Dolnom Kubíne, 2008.
- ČAPLOVIČ, Pavol a kol.: Dolný Kubín. Martin: Osveta, 1985.
- ČAPLOVIČ, Pavol: Orava v praveku. Martin: Osveta, 1987.
- DUDÁŠ, Ján – JANEK, Jozef: Literárno-kultúrny cestopis Oravy. Dolný Kubín: Vydavateľstvo Peter Huba, 2002.
- GÜNTEROVÁ – MAJEROVÁ, V.: Dejiny a súpis výtvarných pamiatok Oravy. Martin, 1944.
- HUBA, Peter a kol.: Bziny. Dolný Kubín: Vydavateľstvo Peter Huba, 2003.
- HUBA, Peter: Dolný Kubín v rokoch 1945-1948. In: Oravské múzeum 1. Dolný Kubín: Oravské múzeum, 1985, str. 3-9.
- HUBA, Peter: Dolný Kubín v rokoch 1948-1980. In: Oravské múzeum 1. Dolný Kubín: Oravské múzeum, 1985, str. 11-25.
- KAVULJAK, Andrej: Historický miestopis Oravy. Bratislava: SAV, 1955.
- LANGER, Juraj a kol.: Cesty po minulosti Oravy. Dolný Kubín: Vydavateľstvo Peter Huba, 1993.
- MARSINA, R. – KUŠÍK, M.: Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku II. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1959.
- MICHALIČKA, Vladimír: Dejiny oravského školstva do roku 1918. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2001.
- MIKLÁŠ, Milan – HUBA, Peter: Premeny Oravy. Martin: Osveta, 1985.

Peter Huba (1949). Historik, vydavateľ, autor a zostavovateľ vlastivedných monografií, faktografických publikácií, prozaik a autor povestí. Publikoval v odborných zborníkoch, časopisoch a novinách množstvo štúdií, bol zostavovateľom a zodpovedným redaktorom Zborníka Oravského múzea. Je autorom životopisného románu o slovenskom básnikovi Jankovi Matúškovi *Pokiaľ Tatra stojí...* (2001), spoločenského románu *Svitanie* (2003), historických románov *Trnistá cesta na popravisko* (2004), *V smútku a ponížení* (2006), *Matej Klinovský* (2008), *Kliatba* (2012). Tematiku oravských povestí spracoval v publikáciách *Strašidelné povesti z Oravy* (2004), *Povesti z dávnych čias* (2005) a *Povesti z Oravy* (2009), *Povesti z Oravy II.* (2010), *Putovanie s Duchom dávnych čias* (2011). Napísal rozprávkové knihy *Nadutec* (2001), *Rozhnevaní priatelia* (2001), *Dve sestry* (2002), *Smutná jabloň* (2004), *O bohatstve a láske* (2007).